

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl stažuotių kokybės sistemos

COM(2013) 857 final

(2014/C 214/07)

Pranešėja **Indrė Vareikytė**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2013 m. gruodžio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijų dėl stažuotių kokybės sistemos

COM(2013) 857 final.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. vasario 6 d. priėmė savo nuomonę.

496-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. vasario 26–27 d. (2014 m. vasario 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 196 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Per pastaruosius du dešimtmečius stažuotės tapo svarbia jaunuolių patekimo į darbo rinką galimybe. Tačiau, nors stažuotės tapo Europos darbo rinkų norma ir daugelis įmonių aktyviai prisideda prie šio proceso, jos kelia vis didesnę susirūpinimą stažuotojų mokymosi turiniu ir darbo sąlygomis. Siekiant padidinti galimybes įsidarbinti, stažuotojams reikėtų užtikrinti geros kokybės mokymosi turinį ir tinkamas darbo sąlygas, stažuotėmis neturėtų būti keičiamos nuolatinės darbo vietos ir jos neturėtų tapti išankstine įdarbinimo sąlyga.

1.2 Stažuotės yra svarbi priemonė nedarbo ir gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties problemai spręsti ir užtikrinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką, tačiau jos neturėtų būti suvokiamos kaip vienintelė tokia priemonė. Siekiant sėkmingai išspręsti šias problemas, reikalinga kompleksiška ir tarpusavyje susieta Europos ir nacionalinio lygmens įvairių sričių politika. Atitinkamomis priemonėmis, ypač nacionaliniu lygmeniu, galima sukurti daugiau galimybių jauniems žmonėms stažuotis.

1.3 Be konkrečių šiame dokumente pateikiamų rekomendacijų, pagrindinės geresnės kokybės ir prieinamesnių stažuotių sistemos sąlygos yra šios:

1.3.1 į rekomendaciją reikėtų įtraukti stažuotes, susietas su švietimo programomis, taip pat stažuotes, susietas su aktyvia darbo rinkos politika, skirta darbo neturintiems, dažniausiai žemos kvalifikacijos arba nekvalifikuotiems jaunuoliams, kadangi tai yra veiksmingiausios stažuotių formos Europoje;

1.3.2 reikėtų aktyviau remti stažuotių įtraukimą į mokymo programas ir, jei įmanoma, stažuotis reikėtų besimokant, o ne baigus mokslus;

1.3.3 Europos ir nacionaliniu lygiu reikėtų dėti pastangas, kad būtų didinama stažuotių pasiūla, visų pirma mažosiose ir vidutinėse įmonėse;

1.3.4 „atvirosios rinkos“ stažuotių atveju reikėtų užtikrinti bazinę socialinę apsaugą (sveikatos ir nelaimingų atsitikimų draudimą, o apmokamų stažuotių atveju ir nedarbingumo atostogas);

1.3.5 stažuotojams turėtų būti teikiama reikalinga finansinė parama;

1.3.6 reikalingos gairės, kurios padėtų valstybėms narėms ir stažuotių organizatoriams suprasti, kaip būtų galima gauti paramą stažuotių sistemoms iš jau esamų ES ir nacionalinių šaltinių ir sukurti lanksčias, bendros finansinės atsakomybės stažuotių sistemas;

1.3.7 būtina didesnė stažuotių užsienyje pasiūla siekiant padidinti jaunų žmonių judumą ES viduje. Stažuotių įtraukimą į EURES paslaugas reikėtų vertinti teigiamai, tačiau reikėtų numatyti papildomų priemonių atviram ir skaidriam stažuotojų priėmimo į stažuotes procesui skatinti;

1.3.8 reikia išsamesnių duomenų apie visas tiek Europos, tiek nacionalinio lygmens stažuotes ir visų jų rūšių įvertinimo. Tai pasakytina tiek apie kiekybinius, tiek apie kokybinius duomenis, kuriais būtų galima remtis vertinant stažuočių kiekybę, kokybę, poveikį ir veiksmingumą;

1.3.9 itin svarbu atitinkamomis priemonėmis, ugdančiomis sąmoningumą ir gerinančiomis prieinamumą, užtikrinti, kad neįgalūs asmenys galėtų dalyvauti stažuotėse;

1.3.10 svarbu įtraukti visus suinteresuotus dalyvius (socialinius partnerius, pilietinės visuomenės organizacijas, ypač jaunimo organizacijas) į gairių rengimą, stebėseną ir sistemos įgyvendinimo vertinimą.

2. Bendrosios pastabos

2.1 2012 m. gruodžio mėn. Europos Komisija paskelbė Jaunimo užimtumo srities dokumentų rinkinį, kuriame pateikti trys svarbūs pasiūlymai: „Jaunimo garantija“, Stažuočių kokybės sistema ir Europos pameistrystės aljansas; taip pat pasiūlyta išplėsti EURES. EESRK aktyviai stebi visų šių priemonių įgyvendinimo procesą.

2.2 Komitetas palankiai vertina Tarybos rekomendaciją dėl stažuočių kokybės sistemos tiek kaip priemonę, užtikrinančią gerą mokymosi turinio kokybę ir tinkamas darbo sąlygas stažuočių metu, tiek kaip priemonę, užkertančią kelią nuolatinių darbuotojų keitimui stažuotojais, ar neleidžiančią stažuotei tapti išankstine įdarbinimo sąlyga.

2.3 EESRK pripažįsta, kad aukštos kokybės stažuotės yra būtinos norint sėkmingai įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą⁽¹⁾ (kuria siekiama „kad jaunimas iki 25 metų turėtų galimybių gauti gerų pasiūlymų dirbti, toliau mokytis, atlikti gamybinę praktiką ar stažuotę per keturis mėnesius po mokyklos baigimo ar darbo netekimo“) ir pasiekti pagrindinį strategijos „Europa 2020“ tikslą, kad iki 2020 m. darbo vietą turėtų 75 proc. 20–64 metų amžiaus žmonių. Svarbu atsižvelgti į tai, kad tinkamas naudojimas stažuočių sistemomis gali padėti spręsti gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties problemą ir kartu padėti pereiti iš švietimo sistemos į darbo rinką.

2.4 Nepaisydamas pagirtinos pažangos, padarytos daugelyje valstybių narių, Komitetas pritaria išvadai, kad dabartiniu metu pagrindinės kliūtys, trukdančios stažuotėms ES, yra nepatenkinamas mokymosi turinys ir netinkamos darbo sąlygos. Tai patvirtina neseniai atliktas Eurobarometro tyrimas⁽²⁾, kurio duomenimis daugiau nei 28 proc. stažuotojų mano, kad per stažuotes įgyta patirtis nebuvo ar nebus naudinga ieškant nuolatinio darbo.

2.5 EESRK mano, kad stažuotės yra tik viena iš priemonių, kuria galima spręsti nedarbo ir gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties problemą. Siekiant įveikti šias problemas, reikėtų Europos ir nacionaliniu lygiu įgyvendinti kompleksinę ir tarpusavyje susijusią įvairių sričių politiką.

2.6 Be to, Komitetas pažymi, kad rekomendacijoje minimos tik „atvirosios rinkos“ ir tarptautinės stažuotės ir pamiršamos kitos, dažnesnės ir veiksmingesnės stažuočių rūšys Europos Sąjungoje⁽³⁾ – stažuotės, susijusios su švietimo programomis ir su aktyvia darbo rinkos politika, skirtos darbo neturintiems, dažniausiai žemos kvalifikacijos arba ne kvalifikuotiems jaunuoliams.

2.7 Sistema turėtų būti pakankamai lanksti, kad būtų atsižvelgta į skirtingą valstybių narių pradinę padėtį ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką, kartu nepažeidžiant subsidiarumo principo.

2.8 Jei į stažuočių kokybės sistemą būtų įtraukta daugiau stažuočių, susietų su švietimo programomis, „atvirosios rinkos“ stažuočių srityje būtų galima laikytis sistemingesnio požiūrio, visų pirma atsižvelgiant į švietimo sektoriuje jau taikomus kokybės užtikrinimo metodus; tai galėtų būti visų stažuočių sistemų veiksmingo kokybės kontrolės mechanizmo pavyzdys. Vienos kokybės užtikrinimo priemonės taikymas visoms stažuočių rūšims pagerintų būtinų kokybės sąlygų supratimą ir padidintų skaidrumą bei padėtų orientuoti stažuotes į mokymosi rezultatus. Tačiau svarbu užtikrinti, kad tokia priemonė neprieštarautų atitinkamiems valstybėse narėse galiojantiems teisės aktams.

⁽¹⁾ Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo, OL C 120, 2013 4 26, p. 1.

⁽²⁾ „Stazuotojų patirtis Europos Sąjungoje“ (angl. The experience of traineeships in the EU), Eurobarometras, 2013 m.

⁽³⁾ Išsamios stažuočių sąlygų valstybėse narėse apžvalgos tyrimas (angl. Study on a comprehensive overview on traineeship arrangements in Member States), Europos Sąjunga, 2012 m.

2.9 Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad vien tik teisinė ir reguliavimo sistema savaime negarantuos stažuočių kokybės. Užtikrinant aukštą stažuočių kokybę itin svarbus bus reglamentų įgyvendinimas ir patikima viso proceso stebėseną. Valstybės narės turi turėti galimybę nuspręsti, kaip geriausiai užtikrinti stažuočių kokybę ir išvengti piktnaudžiavimo.

2.10 Būtina didesnė stažuočių užsienyje pasiūla siekiant padidinti jaunų žmonių judumą ES viduje. Komitetas labai palankiai vertina pasiūlymą į EURES sistemą įtraukti stažuotes, ypač atsižvelgdamas į tai, kad tarptautinių stažuočių skatinimas duoda papildomos naudos (šiuo metu tik 9 proc. stažuočių vyksta užsienyje²). Tačiau reiktų imtis papildomų veiksmų atviram ir skaidriam stažuotojų priėmimo procesui skatinti, šiuo tikslu pasinaudojant informacinėmis ir institucinėmis priemonėmis. Gairėse galimoms priimančiosioms organizacijoms būtų galima nustatyti atvirų ir skaidrių priėmimo į stažuotes procesų principus ir stažuočių kokybės kriterijus. Be to, tikslinė auditorija turėtų būti geriau informuota apie įgyvendinamas stažuočių programas ir galimybes, pirmiausia per socialinę žiniasklaidą ir internetą.

3. Investicijų į stažuotojų mokymą vaidmuo

3.1 EESRK yra įsitikinęs, kad stažuotojai gali įnešti savo indėlį į įmonės veiklą ir apskritai ekonomiką, kartu įgyti jiems reikiamos patirties, jei darbo vietoje yra pakankamai gerai struktūruota mokymosi aplinka.

3.2 Nors stažuotė ir suteikia galimybę mokytis, svarbu pripažinti jos teikiamą naudą visiems suinteresuotiesiems subjektams – stažuotojui, darbdaviui, ekonomikai, o kartu ir visuomenei. Todėl visiems turėtų rūpėti aukštos kokybės, prieinamų stažuočių sistemų užtikrinimas.

3.3 Komitetas mano, jog rekomendacijoje turėtų būti aktyviau skatinama investuoti į stažuotes. Turėtų būti teikiamas didelis dėmesys MVĮ, kadangi šios įmonės dažnai neturi kapitalo, kurį galėtų investuoti į stažuotojus, jei joms neteikiama speciali parama.

3.4 Priežastis, dėl kurių smulkesnės įmonės negali pakankamai investuoti į stažuotes lemia MVĮ ypatumai: trumpalaikiškumas, negalėjimas greitai pasinaudoti stažuotojų teikiama nauda ir mokymo sąnaudų bei naudos neadekvatumas. Stažuotė tai investicija, kuri įmonei atsiperka ne iš karto. Kita mažų įmonių problema, dėl kurios jos svarsto, ar rengti stažuotes, yra tai, kad stažuotojas įmonėje gali likti nepakankamai ilgai, kad atsipirktų jo mokymo sąnaudas.

3.5 EESRK mano, kad naudą gauna ne tik atskiras darbuotojas ar įmonė – aukštos kvalifikacijos ir gerai parengta darbo jėga suteikia konkurencinių privalumų. Todėl valstybės kišimasis į rinką siekiant papildyti privačias lėšas yra pateisinamas. Kadangi MVĮ sukuria daug grynųjų darbo vietų ir yra ekonomikos augimo varomoji jėga, investavimas į stažuotes mažose įmonėse gali būti pateisinamas remiantis rinkos nepakankamumo (tokio, kaip įgūdžių ir išsilavinimo neatitikimas), kuris atsiranda dėl išorės veiksnių ir viešųjų gėrybių, koregavimu: tokio būdu mažosios įmonės galėtų įnešti didesnę indėlį į ekonomikos augimą ir visuomenės gerovę⁽⁴⁾.

3.6 Todėl Komitetas rekomenduoja tiek valstybėms narėms, tiek stažuočių organizatoriams parengti gaires, kaip būtų galima paremti mokymo sistemas panaudojant jau turimus Europos ir nacionalinius finansavimo šaltinius. Šiose gairėse taip pat turėtų būti pateikta gerosios praktikos pavyzdžių, kaip įgyvendinti mokymo sistemas įmonėse ir organizacijose.

3.7 EESRK mano, kad svarbu užtikrinti, jog darbdaviai žinotų, kokios gryniosios naudos jie gali tikėtis numatydami stažuotės vietas. Atskleidžiamos realiąją ekonominę naudą, viso sąnaudų ir naudos spektro studijos galėtų paskatinti darbdavius priimti stažuotojus. Be to, būtina didinti visuomenės informuotumą apie tai, kad įmonės turi rengti kokybiškas stažuotes.

4. Kompensacija ir socialinė apsauga

4.1 Atsižvelgdamas į tai, kad tik 62 proc.⁽⁵⁾ jaunų žmonių stažavosi sudarę rašytinį stažuotės susitarimą ar sutartį su priimančiąja organizacija ar įmone, Komitetas remia reikalavimą, kad stažuotės susitarimai būtų sudaromi privaloma tvarka. Reiktų apibrėžti bendrus stažuočių susitarimų teisinius standartus. Reiktų pažymėti, kad raštiški teisiniai susitarimai ar sutartys naudingi tiek stažuotės organizatoriui, tiek stažuotojui, kadangi jie sustiprina abiejų šalių atsakomybę ir teises.

⁽⁴⁾ „Vadovų mokymai MVĮ“ (angl. Management Training in SMEs), EBPO, 2002 m.

⁽⁵⁾ „Stazuočių patirtis Europos Sąjungoje“ (angl. The experience of traineeships in the EU), Eurobarometras, 2013 m.

4.2 Tačiau Komitetas rekomenduoja, kad „atvirosios rinkos“ stažuotių atveju stažuotės organizatorius suteiktų bazinę socialinę apsaugą (sveikatos ir nelaimingų atsitikimų draudimą, o apmokamų stažuotių atveju ir nedarbingumo atostogas) ir tai turėtų būti įtraukta į stažuotės sutartį privaloma tvarka. Jeigu stažuotė pagal nacionalinę teisę ir praktiką yra laikoma darbo santykiais, turėtų būti taikomos visos valstybių narių darbo ir socialinės teisės bei kolektyvių sutarčių nuostatos (įskaitant atlyginimui taikomus reikalavimus). Kilus ginčui, Komitetas rekomenduoja stažuotojus laikyti silpnąja šalimi ir jiems suteikti reikiamą pagalbą.

4.3 Valstybėse narėse įprasčiausi įvairių rūšių stažuotių finansavimo būdai yra Europos ir nacionaliniai ar regioniniai fondai, institucijų pagalba (pvz., universitetų dotacijos), finansavimas savomis lėšomis ir įmonių ištekliais. Kai finansuojama viešosiomis lėšomis, dažnai teikiama Europos fondų, ypač Europos socialinio fondo (ESF), parama. Tačiau „atvirosios rinkos“ stažuotių atveju ypač paplitęs finansavimas paties stažuotojo lėšomis, ir dažnai jis negauna jokios kompensacijos arba gauna nepakankamą kompensaciją. Nustatyta, kad 59 proc. visų stažuotojų negauna jokios finansinės kompensacijos ir turi pasikliauti savo nuosavais finansavimo šaltiniais, būtent savo santaupomis ir šeimos parama.

4.4 Komitetas pabrėžia, kad stažuotojai rengdamiesi būsimai karjerai ir didindami savo įsidarbinimo galimybes neturi patirti skurdo rizikos. Stažuotės turėtų būti vienodai prieinamos visiems, todėl kai nėra finansinės kompensacijos, ribojamas stažuotės sistemos prieinamumas (visoje ES stažuotę užbaigė tik 46 proc. respondentų⁵). Tai prilygsta tam tikros kategorijos jaunimo diskriminacijai dėl jų finansinės padėties.

4.5 Kalbant apie bendrą atsakomybę, Komitetas skatina valstybes narses ieškoti lanksčių stažuotojų kompensavimo problemos sprendimų. Toks požiūris turėtų užtikrinti aukštą stažuotių kokybę ir deramas sąlygas, tačiau neturėtų atgrasyti įmonių nuo stažuotių organizavimo. Stažuotių kompensavimas turėtų būti laikomas ne tik uždarbiu, bet ir priemone, užtikrinančia visų jaunuolių vienodas galimybes dalyvauti stažuotių programose.

4.6 EESRK rekomenduoja peržiūrėti ir aptarti su socialiniais partneriais visas galimybes: stažuotių organizatoriams taikomas mokesčių lengvatas, Europos ir nacionalinių fondų panaudojimą, socialinės apsaugos paketams taikomas nuolaidas ir pan., kad visa kompensavimo našta nebūtų užkraunama tik stažuotės organizatoriams.

4.7 EESRK norėtų paraginti Europos Komisiją kuo greičiau parengti valstybėms narėms ir įmonėms geriausios praktikos gaires.

4.8 Geroji stažuotių praktika, įvardyta rekomendacijoje dėl stažuotių kokybės sistemos, turėtų būti taikoma ne tik „atvirosios rinkos“ stažuotėms, bet ir viešojo sektoriaus bei ES institucijose rengiamoms stažuotėms.

5. Kiti aspektai

5.1 EESRK pritaria rekomendacijai iki šešių mėnesių apriboti stažuotių trukmę ir stažuotių kartojimą siekiant užtikrinti, kad darbuotojai nebūtų keičiami stažuotojais ir kad stažuotėmis nebūtų piktnaudžiaujama kaip nuolatinės darbo vietos alternatyva. Tačiau galbūt būtų tikslinga, kad stažuotės užsienyje truktų ilgiau nei vykstančios stažuotojo kilmės šalyje.

5.2 EESRK mano, jog labai svarbu, kad neįgalūs asmenys galėtų dalyvauti stažuotių sistemose vienodomis sąlygomis, ir rekomenduoja imtis atitinkamų priemonių prieinamumui gerinti ir sąmoningumui šiuo klausimu ugdyti.

5.3 EESRK ragina socialinius partnerius toliau dėti pastangas, kad būtų pripažįstami igūdžiai ir kompetencijos, įgytos stažuotėse ar kitu būdu (pavyzdžiui, per savanorišką veiklą). Atsižvelgiant į tai, pastaruoju metu aptariama Europos igūdžių ir kvalifikacijų erdvė galėtų užtikrinti papildomą skaidrumą.

5.4 Komitetas pritarė stažuotės pažymėjimų išdavimui, tačiau rekomenduoja užtikrinti, kad šie pažymėjimai būtų bendro standarto; taip pat siūlo pagalvoti, ar nevertėtų šių pažymėjimų susieti su jaunimo pasu (*Youth Pass*) ir Europos kvalifikacijų sistema, kad jie būtų plačiai pripažįstami ir naudingi jaunimui bei jo būsimiems darbdaviams.

5.5 Komitetas ragina tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu palaikyti visų suinteresuotų dalyvių (socialinių partnerių, pilietinės visuomenės, ypač jaunimo, organizacijų) dialogą, įtraukiant juos į gairių rengimą, stebėseną ir sistemos įgyvendinimo vertinimą.

2014 m. vasario 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE